

Prinos glazbene nastave oblikovanju kulturnog identiteta škole

UDK: 37.014.7:371.3'83:78

Pregledni članak

Primljeno: 30. 07. 2013.

Doc. dr. sc. Sabina Vidulin¹
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za glazbu
svidulin@unipu.hr

Sažetak

U ovome radu opisuje se mogućnost oblikovanja kulturnog identiteta pojedinca i škole provođenjem glazbenih aktivnosti. Uz razmatranje pojma kultura, osobita se pozornost pridaje analizi kulture škole, ključnom čimbeniku koji utječe na pozitivne promjene u obrazovanju. Kultura škole potiče se predmetima koji su sastavni dio umjetničkog područja, poput Glazbene kulture/umjetnosti. Glazbena umjetnost dio je opće kulture i mogućnost umjetničkog odgoja i obrazovanja te razvoja kulturnog identiteta djece, neposredan čimbe-

¹ Sabina Vidulin rođena je u Puli, 1971. godine. Diplomirala je glazbenu kulturu, magistrirala glazbenu pedagogiju i doktorirala na polju pedagogije/posebne pedagogije. Trinaest godina bila je zaposlena u osnovnoj školi. Vodila je izvannastavne glazbene aktivnosti i s učenicima realizirala mnogobrojne projekte: pjevački festival, skladateljske večeri, izvedbe mjuzikla, snimanje nosača zvuka. Promovirana je u učiteljicu mentoricu i savjetnicu. Od 1997. godine radi na Odjelu za glazbu. Nositeljica je kolegija Glazbena pedagogija, Metodika nastave glazbe i Metodički praktikum. Održala je osamdesetak predavanja i radionica u zemlji i inozemstvu. Organizirala je tri međunarodna simpozija glazbenih pedagoga u Puli, sedam glazbeno-pedagoških tribina i dva foruma studenata glazbene pedagogije. Objavila je tri knjige, nekoliko poglavlja u knjigama, četrdesetak znanstvenih i stručnih radova, četiri nosača zvuka. Hrvatski je koordinator u Europskoj udruzi glazbenih pedagoga. Dobitnica je više priznanja i nagrada, od kojih ističe Državnu nagradu *Ivan Filipović* i nagradu Hrvatskog društva glazbenih i plesnih pedagoga.

nik (su)kreacije kulture i mogućnost podizanja razine kulture škole. Na kulturu škole utječe njezina kulturna i javna djelatnost, a u tome najveću ulogu imaju izvannastavne glazbene aktivnosti koje omogućavaju intenzivnije bavljenje glazbom, a konačni ishodi su upravo iskorak prema kulturi: veća estetska mogućnost percepcije i recepcije glazbe, poticanje kreativnosti i stvaralaštva, izražavanje sebe putem kulture, stvaranje kulture: kulture pojedinca i kulturnog identiteta škole.

Ključne riječi: glazba, kultura, izvannastavne glazbene aktivnosti, škola, umjetnost

Prolegomena

Pozitivni i negativni trendovi koji oblikuju i reflektiraju sadašnjost, društveno-kulturološka aporija uprizorena u pitanju imati ili biti, informacijski i tehnološki napredak s ponekad nejasnom vizijom i filozofijom te intencionalne i funkcionalne promjene u državnom sustavu predstavljaju osobiti izazov odgoju i obrazovanju pri traženju i formiranju identiteta škole.

Ukoliko polazimo od premise da na njezin identitet utječe (svaki) pojedinac, ali i kolektiv, njihova prošlost i sadašnjost, razvidno je da u procesu formiranja identiteta škole pojedinac unosi, prije svega, svoja vjerovanja i stavove. Dotadašnji intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj pogodovao je formiranju stavova i usvajanju uopćenih vrijednosti kojima se oblikovala njegova moralna i kulturna svijest, što je neposredno i/ili posredno utjecalo na ostale članove društvene zajednice. Usvajanje kulturnih obrazaca važan je način prilagođavanja pojedinaca društvenim zahtjevima i normama koje su neophodne za zajednički (su)život. Na taj način razvija se i pojedinac i ljudska zajednica, čime se stvara jezgra kulture, omogućuje kulturni transfer i napredak društva. Identitet škole, zapravo, jest njezina kultura, a temeljna sastavnica kulture je odgoj.

U pejzažu kulture, osim odgoja, osobito je važno i obrazovanje. Kompleksan proces stjecanja znanja, razvoja vještina, oblikovanja sustava vrijednosti za život i djelovanje u kulturnom i kvalitetnom demokratskom društvu ostvaruje se u školi. Činjenica je da je škola mnogo više od prijenosnika znanja jer ona neposredno utječe na kulturu i kvalitetu življenja. U školi učenici uče o kulturi i oblikuju kulturu te utječu na njezino širenje u sve društvene pore.

Danas zamjećujemo dominaciju kulture koja teži standardizaciji, između ostaloga i obrazovanja, pa tako je i Hrvatska postala dijelom globalnog trenda standardizacije što je vidljivo iz izrade hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda, obliko-

vanja nacionalnog kurikulumu, uvođenja nacionalnih ispita, vanjskog vrednovanja obrazovanja i slično. Navedeno ne bi bilo upitno da se, zapravo, u suvremenoj školi ne potiče suprotno: individualnost, kreativnost, inventivnost i maštovitost učenika i učitelja. Pitanje je: Kako će na taj način pojedinac razviti svoje vještine i talente? Kulturom standardizacije, po svemu sudeći, neće. Na taj način sužava se prostor za kreativan rad ili se, zbog konačnog cilja, a to je dobar uspjeh na ispitima, u potpunosti zapostavlja u korist verbalizacije, definiranja, učenja napamet, što je paradoksalno, jer se upravo navedeno u suvremenoj školi izbjegava. Nadalje, zanemaruje se nastava u kojoj se razvijaju višestruke inteligencije, socijalne kompetencije i jedinstveni talenti. Nacionalni i međunarodni ispiti ne dopuštaju kreativne odmake, točna rješenja *na drugi način*, drugačiji pogled na istu temu. Iako je za određena područja, npr. industrijsko-tehnička, standardizacija neophodna i bitna, u pedagoškoj djelatnosti, ipak, to nije slučaj: valja otkriti i njegovati individualne jedinstvenosti učenika, pomoći im na putu razvoja njihova specifičnog bitka kako bi pronašli, razvili i unaprijedili svoju samosvojnost i postali važan član društveno-kulturnog okružja.

Kvalitativne promjene u odgoju i obrazovanju postići će se pozorno osmišljenim reformama s jasnim stavom o tome što škola treba biti i kakva je škola po mjeri učenika (i učitelja!) te unutarnjom i vanjskom promjenom njezina ustroja, dakle, promjenom kulture škole.

Kultura škole nije fenomen koji je tek postao dijelom odgoja i obrazovanja. Ba-veći se sustavom vrijednosti i kulturnim dobrima te odnosom odgoja prema njima, krajem 19. i početkom 20. stoljeća razvila se u Njemačkoj *kulturna pedagogija* s namjerom da kulturna dobra postanu temeljni sadržaji odgoja i obrazovanja. Čovjek je tijekom povijesti svojim stvaralačkim istupima stvorio relevantna djela kojima je obilježio i definirao svijet kulture. Taj svijet nove generacije trebaju upoznati, proučavati, nad njime se zamisliti, ali i nastaviti graditi i stvarati kulturu, na dobrim temeljima, s dobrim znanjem, izraženim sustavom vrijednosti koji će promicati estetski lijepo i vrijedno. Upravo je zadaća škole osposobiti pojedinca za sudjelovanje u kulturi zajednice i izražavanje sebe putem kulture.

Stoga, upoznavanje kulturnih vrijednosti, čiji su sadržaji konkretna djela - materijalne i duhovne sastavnice kulture, te poticanje kreativnosti i stvaralaštva trebaju postati temeljni standard i odgojno-obrazovni kodeks koji bi mogao dovesti do željenih promjena u društvu. Kulturalno osviješten pojedinac stvara kulturalno osviještenu zajednicu, a takva zajednica koja uči i stvara omogućuje promjene – promjene nabolje.

Pojam kultura

Iako se pojam kultura pojavio još u rimsko doba², intenzivno se mijenjao od početka 19. stoljeća kada su se pod tim izrazom podrazumijevala dostignuća duha i uključivao je umjetnost, teologiju, filozofiju i znanost, sve do polovice 19. stoljeća kada je označavao cjelokupan način života ljudi. Od toga vremena pa do suvremenoga doba kultura se propituje s različitih područja: kulturno-antropoloških, filozofskih, etnoloških, psiholoških, socioloških i pedagoških, s različitih motrišta, pozicija, filozofija, interdisciplinarno i integrativno, što rezultira (novim) pojmovnim tumačenjima i određenjima te praktičnim ostvarenjima. Zanimljivo je kako kultura kao ideja na važnosti dobiva u trenucima povijesnih kriza (Eagleton, 2002., 35): „kad ona postaje jedina vidljiva alternativa srozanog društva; kad se čini da bez dubinskih društvenih promjena kultura u značenju umjetnosti i lijepog života čak više neće biti moguća; kad ona nudi sredstva pomoću kojih neka skupina ili čovječanstvo teže svome političkom osamostaljenju; i kad je imperijalistička snaga prisiljena prilagoditi se načinu života onih koje je podčinila“.

Raznovrsne definicije tumače što se podrazumijeva pod kulturom, koje segmente i funkcije obuhvaća te opisuju koja je uloga i značenje kulture u životu pojedinaca i društva. Prema promišljanjima većine autora koji se bave kulturom, vidljiva su dva smjera promatranja: prvi, održanje i prenošenje postojećih, stvorenih kulturnih vrijednosti (tradiciju stečenu promišljanjem i stvaralaštvom) i drugi, proizvodnju novih vrijednosti na temelju tradicije, mišljenja, kreativnosti i inovacija³.

Pojam kultura možemo sagledati u širem kontekstu; odnosi se na njegovanje prirodnih sposobnosti čovjeka te na stvaranje materijalnih i duhovnih dobara koji se učenjem prenose na mlađe generacije (Spajić-Vrkaš, Kukoč i Bašić, 2001.); označava sveukupnost stečenih znanja, običaja, vrijednosti i tipiziranih obrazaca ponašanja (Ogbu, 1989.). Kulturu u širem smislu riječi Bazala (1980.) tumači kao sve što je čovjek stvorio u ljudskom društvu i što je rezultat tjelesnog i umnog rada, a to su kulturna dobra. Isti autor smatra da je kultura „sve što je čovjek stvorio na korist organizacije osobnoga, društvenog, državnog i narodnog života, u znanosti, nauci i umjetnosti, u interesu uzajamnog života i napretka u obiteljskom, društvenom i

² U rimsko doba pojam kultura odnosio se na obrazovanje i usavršavanje duha prema ukupnosti moralnih načela vrijednosti i znanja koja su rimskog građanina činila povlaštenim. Termin kultura prvi je objasnio njemački leksikograf F. W. Kampe u svom rječniku iz osamnaestog stoljeća, dok u širu upotrebu riječ kultura ulazi nakon što je Adelung 1782. u Njemačkoj tiskao djelo *Povijest kulture* (Kale, 1985., prema Strugar, 2012.). Pojam kultura prvi je znanstveno odredio engleski etnolog E. B. Taylor u djelu *Primitivna kultura* (1871.).

³ Više u: Vidulin-Orbanić, S. (2013.), *Glazbeno stvaralaštvo: teorijski i praktični prinos izvannastavnim glazbenim aktivnostima*.

narodnom životu, razvijajući i svoju i narodnu posebnost i vlastitost, njegujući jezik, narodne običaje i ostala narodna obilježja, ispitujući prošlost i povijest, tumačeći sadašnjost i određujući budućnost“ (Bazala, 1980., 3-4). Katunarić (2004., 27) razmatra kulturu kao „mentalni softver koji programira ponašanje članova zajednice.“

U suvremenom poimanju kulture ističe se važnost obrazovanja i samoobrazovanja u oblikovanju kulturnog pojedinca, a pozornost se pridaje djelima i praksi intelektualne i umjetničke aktivnosti. Čovjek je u koncepciji sociokulture shvaćen kao stvaralačko biće, čija djelatnost proizvodi povijest i kulturu te utječe na njega. Pojedinaac može djelovati kao tvorevina kulture svoje grupe, a također i kao nositelj, realizator i stvaratelj kulture. Kao nositelj kulture ima aktivnu i pozitivnu ulogu; kao korisnik koristi se zajedničkim stavovima, vrijednostima i obrascima ponašanja, kako bi unaprijedio svoje vlastite interese; u ulozi stvaratelja služi kao nositelj kulturne promjene. Odnos između pojedinca i kulture aktivan je i recipročan odnos davanja i uzimanja: kultura utječe na pojedinca i doprinosi kulturi društva, a s druge strane, pojedinac također utječe na kulturu i tako doprinosi mijenjanju društva.

S obzirom na to da je kultura mladih jedan od osnovnih čimbenika njihovog identiteta i iznimno bitno područje njihove afirmacije, komunikacije i stila života, škola treba biti mjesto učenja o kulturi (učenja kulture). Posebnu ulogu pritom imaju pedagozi koji se, kako ističe Šoljan (2012.), pod utjecajem globalizacijskih valova koji zapljuskuju društveni, gospodarski, kulturni i odgojno-obrazovni život, trebaju snaći, prilagoditi i ponuditi novu perspektivu i smjer škole.

Kultura škole: postignuće organizirane zajednice

Danas se uočava nedostatak humanističke dimenzije obrazovanja, kulture, estetike i etike, nedostatak ključnih civilizacijskih i kulturoloških kompetencija – svega toga što bi škola trebala nositi u sebi i izvorno tumačiti mladima. Upravo zato, u trenutku kad suvremena pedagogija propituje teorije, metodologije, sadržaje i strukture kurikuluma, otvara se novim izazovima i (su)odnosima, proširuje svoje polje djelovanja, osobitu pozornost treba posvetiti kulturnim, etičkim, estetskim i drugim vrijednostima i obrascima te doprinijeti da kultura obrazovanja postane bitna, pa i dominantna, sastavnica suvremene škole. Važno je, kako upozorava Previšić (2012.), današnje poimanje i tumačenje kulture u odgoju i obrazovanju izdići iznad simplificiranih interpretacija i udahnuti joj značenje povijesnog stvaralaštva i filozofije života.

U području školske pedagogije često je pitanje određenja kvalitete škole koje je usko povezano s njezinom kulturom. Dva su pravca koja su se, pritom, uspostavila: prvi, uvode se inovacije koje trebaju pridonijeti uspješnijem ostvarivanju ciljeva i zadaća škole te drugi, koji vodi prema utvrđivanju karakteristika koje definiraju,

afirmiraju i čine školu uspješnom. Oba pravca oslanjaju se na izgradnju školske kulture kao ključnog čimbenika pozitivnih promjena. S obzirom na brojnost funkcija koje škola obnaša, osobito je važno poticati i funkciju prenošenja, razvoja i stvaranja kulture, dakle, njezinu kulturnu funkciju. Nova uloga škole treba biti usmjerena na kulturnu predaju i razvoj kulturnog identiteta. U tu svrhu škola treba, prije svega, pronaći svoju misiju: kako poučavati i kako učiti, temeljiti svoju svakodnevicu na timskom radu učenika i učitelja i demonstrirati uspješne aktivnosti koje čine školu kulturno osviještenom. Kultura i sve sastavnice koje čine kulturu obrazovanja i koje se odnose na njezinu estetsku i etičku dimenziju trebaju postati uporište i osnovna točka promišljanja kurikuluma i škole.

Bruner (2000., 13) ističe da je posljednjih godina došlo do „prave renesanse interesa za kulturu obrazovanja... ona je postala ideja vodilja i u nastavi.“ Upravo kulturna dobra (duhovna i materijalna) trebaju postati nastavni sadržaji. U tom smjeru sagledavaju se područja i sadržaji odgoja i obrazovanja koji povezuju učenika i kulturu (kulturu i učenika) te koji reflektiraju kulturu. Učenik treba učiti o kulturi, spoznati kulturu, živjeti kulturu, a istovremeno šaroliki kulturni repertoar treba utjecati na njegovu svakodnevicu, uljepšavati mu i obogatiti život.

Budući da je razvidno kako je kultura škole ujedno i budućnost škole, važno je istaknuti što se sve pod tim pojmom podrazumijeva. Kultura škole je „višedimenzionalna kategorija, koju osim humanističkog pristupa u osiguranju sustavnog učenja i poučavanja svakog učenika kroz poticanje i unaprjeđivanje njegova intelektualnog, tjelesnog, estetskog, društvenog, moralnog i duhovnog razvoja, čini i ponašanje, interakcija s vanjskim subjektima, ali i međusobno djelovanje učenika i učitelja te svih ostalih sudionika u školskom kontekstu“ (Zrilić, 2012., 453).

Kultura škole je postignuće jedne organizirane zajednice, prepoznatljive u zajedničkim temeljnim postavkama, uvjerenjima učitelja, ravnatelja, stručnih suradnika, administrativnog i pomoćnog osoblja, roditelja i učenika. Razina kulture škole prepoznaje se po međusobnim odnosima ljudi, njihovom zajedničkom radu, upravljanju ustanovom, organizacijskom i fizičkom okružju te stupnju usmjerenosti na kontinuirano učenje i istraživanje školske prakse u svrhu njezina unaprjeđenja.

Boyl o kulturi škole raspravlja kao u uzajamnom utjecaju triju čimbenika: stavova i uvjerenja osoba u ustanovi i u vanjskoj okolini, kulturnih normi ustanove i odnosa između osoba u ustanovi, što se podudara i s mišljenjem Vrcelj, koja spominje tri grupe faktora: stavova i uvjerenja u vanjskom okružju (zajednici), unutar odgojno-obrazovne ustanove (kulturne norme škole) te veza i odnosa unutar odgojno-obrazovne ustanove (Vujičić, 2007).

Kultura škole prepoznaje se po međusobnim odnosima ljudi i njihovu zajedničku radu, zajedničkim vjeroanjima, uobičajenim ponašanjima, ritualima, načinu inter-

pretacije svakodnevnih događanja u ustanovi, nastavnim i izvannastavnim aktivnostima koje se provode. Treba polaziti iz zajedničkih uvjerenja i vjerovanja učitelja, učenika, ravnatelja, roditelja. S druge strane, treba utjecati na ponašanje i postignuće svojih članova i postati *lajtmotiv* koji spaja sve članove u zajedničkoj misiji – pronalaženju specifičnog identiteta škole.

Glazbena umjetnost i kultura škole

Kultura škole potiče se predmetima koji su sastavni dio umjetničkog područja⁴ te nastavnim sadržajima koji promoviraju kulturno-umjetnička dobra. Jedan od takvih predmeta u osnovnoj školi je Glazbena kultura, a u srednjoj školi Glazbena umjetnost. Glazbena nastava usmjerena je na razvoj glazbene kulture učenika što neposredno utječe i na njegovu opću kulturu. Glazbena umjetnost dio je opće kulture i mogućnost umjetničkog odgoja i obrazovanja te razvoja kulturnog identiteta djece, neposredan čimbenik (su)kreacije kulture i mogućnost podizanja razine kulture škole.

Umjetnička glazbena djela koja se prezentiraju učenicima u školi⁵ spadaju u poznati i priznati opus glazbenoga stvaralaštva. Ta djela poveznica su kulture prošlosti i kulture sadašnjosti te mogućnost susreta dviju ili više kultura; reflektiraju glazbu jednoga vremena, kulturu, povijest, tradiciju, svjetonazore i kulturno-vrijednosni sustav određenoga razdoblja. Osim važnih kulturoloških spoznaja, slušanjem glazbe i analizom glazbenih djela učenici stječu osnovna glazbena znanja i umijeća. Ta im znanja pomažu u generiranju opće i glazbene kulture i pri razumijevanju (glazbene) umjetnosti. Na taj način mogu aktivnije pratiti koncertna događanja te se kritički odnositi prema glazbi svih vrsta i stilova, što je u konačnici i svrha (glazbene) kulture: sudjelovati u kulturi zajednice, posjećivati kulturna događanja u kulturnim ustanovama, upoznati i razumjeti djela koja predstavljaju kulturno-umjetnička dostignuća,

⁴ U umjetničko područje, prema NOK-u, spadaju: Vizualne umjetnosti i dizajn, Glazbena kultura i umjetnost, Filmska i medijska kultura i umjetnost, Dramska kultura i umjetnost te Umjetnost pokreta i plesa. Svrha umjetničkog područja, prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu (2011., 208), kojem pripadaju Glazbena kultura i umjetnost je: „osposobiti učenike za razumijevanje umjetnosti i za aktivan odgovor na umjetnosti svojim sudjelovanjem, zatim na učenje različitih umjetničkih sadržaja i razumijevanje sebe i svijeta pomoću umjetničkih djela i medija te za izražavanje osjećaja, iskustava, ideja i stavova umjetničkim aktivnostima i stvaralaštvom“.

⁵ Učenici analiziraju glazbena djela različitih vrsta, stilova i glazbeno-stilskih karakteristika. Svrha upoznavanja glazbenih djela, analize i (samo)rada učenika jest utjecati na kulturu slušanja umjetničke glazbe, a povezano s time i na stjecanje znanja o značajnim razdobljima (stilovima) u glazbenoj umjetnosti, o karakteristikama određenoga djela, njegovim estetskim i umjetničkim vrijednostima.

usvojiti uopćene vrijednosti i kulturne obrasce, oblikovati sustav vrijednosti, moralnu i kulturnu svijest, izraziti svoje ideje, misli, osjećaje, vjerovanja, stavove.

Međutim, na kulturu škole i njezin *image* osobito utječe njezina kulturna i javna djelatnost. Iako se pedesetih godina 20. stoljeća obogaćuju program i struktura škole i uvode novine poput izvannastavnih aktivnosti, kulturna i javna te socijalno-zdravstvena djelatnost, društveno-korisni i proizvodni rad i profesionalno informiranje (Munjiza, 2009.), tek se zadnjih dvadesetak godina uočava veća svjesnost učitelja i vodstva škole prema poticanju i razvoju kulturne i javne djelatnosti škole. Kulturna i javna djelatnost u školski život unosi kulturu, umjetnost, znanost, tehniku, sport, a povećava njihovo djelovanje putem susreta i natjecanja, izvanučioničke i integrirane nastave, projekata, priredbi i manifestacija. Škole mogu po načelu samostalnosti slobodno i stvaralački osmišljavati aktivnosti u izgradnji svog prepoznatljivog identiteta. Previšić (2007.) smatra da je u procesima kurikulumskog otvaranja škole i pluralnosti odgojnih utjecaja kulturna i javna djelatnost sve važnija, osobito za reafirmiranje odgojnosti: odgoja kao procesa svjesnog formiranja čovjekove osobnosti, koje se, osim utjecajem školskog, odvija i uslijed višeutjecajnog procesa inkulturacije, socijalizacije i personalizacije.

Osim redovite nastave, za unaprjeđenje kulturne i javne djelatnosti škole osobito su važne izvannastavne aktivnosti. Izvannastavne aktivnosti su „sastavni i ravnopravni dio cjelokupne strukture odgojno-obrazovnog rada naše škole” (Previšić, 1987., 24). Puževski (1988., 24) navodi da su izvannastavne djelatnosti „termin kojim označavamo sve oblike aktiviranja, rada i života odgajnika u školi koji se organiziraju izvan nastavnog rada (učeničke grupe, društva, organizacije i zajednice)“. Cindrić (1992.) ističe da izvannastavne aktivnosti imaju pretežito kulturno-umjetničko, športsko, tehničko, rekreacijsko i znanstveno (obrazovno) obilježje. Aktivnim sudjelovanjem učenici razvijaju svoju osobnost te doživljavaju, uočavaju i vrednuju kulturna, znanstvena, sportska i tehnička dostignuća čovjeka. Upoznaju se s kvalitetnim i estetski vrijednim dosezima naše civilizacije, što utječe na oblikovanje njihove opće kulture. U kontekstu pojma slobodnog vremena naglašava se da su izvannastavne aktivnosti pedagoški osmišljene aktivnosti čija je funkcija odgoj u slobodnome vremenu i odgoj za slobodno vrijeme (Mlinarević i Brust Nemet, 2012.).

Potrebu za kulturnim aktivnostima u školi tijekom slobodnog vremena ističe i J. Fourastié (prema Martinić, 1977.) koji smatra da sudjelovanje u kulturnim aktivnostima unaprjeđuje kulturu mladih. Martinić (1977.) ističe da se uz kulturne aktivnosti i sadržaje razvija sklonost prema kulturi, a kultura u slobodnom vremenu nosi najveće mogućnosti napretka pojedinca. Sudjelovanjem i uključivanjem u kulturu - kulturne aktivnosti, u svom procesu samoostvarivanja, pojedinac biva sam

stvarateljem kulture, stvarateljem društvenog i osobnog identiteta, biva „graditeljem kulture” (culture-builder)⁶.

Izvannastavne aktivnosti bitna su odrednica organiziranoga slobodnog vremena u kojemu učenici samostalno uče i ostvaruju svoje specifične sposobnosti. Predstavljaju odgojno planirane djelatnosti koje omogućavaju svestrano potvrđivanje učeničke osobnosti, a učitelju/voditelju aktivnosti daju mogućnost proširenog obrazovnog utjecaja. Ulaskom izvannastavnih aktivnosti u okvir djelovanja škole otvorila se mogućnost za mnogostrani razvoj učenika, kako za njegovu izobrazbu tako i za bolji, humaniji (su)odnos te uspješnu socijalizaciju i interakciju.

Činjenica je da izvannastavne aktivnosti obogaćuju život škole i često joj daju specifičnu notu po kojoj je ona prepoznatljiva u svome okruženju. Raznovrsnost programa, sadržaja, oblika i metoda rada koji se ostvaruju u izvannastavnim aktivnostima, otvaraju vrata škole prema svemu što je okružuje: prema drugim školama, učenicima, učiteljima, prema stručnjacima i stručnim udrugama. Učenici imaju priliku pokazati svoja umijeća, ali i biti zapaženi u društvu te podržani u budućem profesionalnom razvoju. U tom vremenu kvalitete⁷ utječe se na stvaranje pozitivnih stavova prema sebi i okolini, postiže se humanizacija života, pružaju se nove mogućnosti bavljenja kulturnim aktivnostima tijekom slobodnog vremena, potiče se stvaralaštvo, produbljuje se interes za estetski lijepo i vrijedno, razvijaju specifične vještine, upoznaju kulturna dobra, prenosi se, razvija i stvara kultura.

Izvannastavne glazbene aktivnosti omogućavaju intenzivnije bavljenje glazbom⁸, a konačni ishodi su upravo iskorak prema kulturi: veća estetska mogućnost percepcije i recepcije glazbe, poticanje kreativnosti i stvaralaštva, izražavanje sebe putem kulture, stvaranje kulture. Tako se, npr. u pjevačkim skupinama osobita pozornost pridaje razvoju vještine pjevanja⁹ i radi se na svim elementima visoke razi-

⁶ Termin „culture-builder” popularizirali su autori istoimene knjige o izgradnji švedske nacionalne kulture, Frykman i Iofgren, 1987. godine (prema Eagleton, 2002.).

⁷ Vrijeme u kojem provodimo unaprijed dogovorene aktivnosti Jelavić i Jergović (2000.) nazivaju *vremenom kvalitete*.

⁸ Za izvannastavne glazbene aktivnosti učitelji imaju na raspolaganju od 2 do 6 sati tjedne nastave. Rad se planira prema interesima učenika i njihovim afinitetima. Rezultati istraživanja koje je provela autorica rada (2007., 2009., 2010.) pokazuju da velik broj učenika sudjeluje u tim aktivnostima, da je najčešća i najbrojnija aktivnost zbarsko pjevanje, da više sudjeluju djevojčice te učenici s odličnim općim uspjehom. Učenici su iznimno aktivni, zainteresirani i zadovoljni načinom provođenja izvannastavnih glazbenih aktivnostima i sadržajima koji se nude. Svoje vještine pokazuju na nastupima, koncertima, festivalima, susretima i smotrama. Osim pjevanja, provode se i aktivnosti sviranja, plesanja i glazbenog stvaralaštva.

⁹ U pjevačkom zboru, vokalnim skupinama i radu sa solistima učenici, prije svega, posjeduju intonativnu točnost i preciznost za razliku od pjevanja u razredu gdje pjevaju učenici koji imaju pravilnu i nepravilnu intonaciju.

ne glazbene (umjetničke!) interpretacije djela; u skupinama gdje se izvodi nastava individualnog i skupnog sviranja teži se također interpretativnoj zrelosti učenika i umjetničkoj razini izvedbe; glazbeno-scenski projekti objedinjuju često interdisciplinarna područja te učenici dostižu svoj maksimum u različitim područjima, a u konačnici teži se izvrsnosti izvedbe. S obzirom na veći broj sati koje učitelj ima na raspolaganju za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti, afinitete učenika, odabranu skupinu i iznimnu aktivnost svih sudionika, mogu se pronaći iznimno uspješni i vrijedni radovi, koji su često inovativni. Svaki učenik ponaosob stvara i učestvuje u kulturi, a škola ovakvim radom postaje prepoznatljiva u društvu, stvarajući svoju kulturu, kulturnu posebnost.

Kulturna dobra trebaju biti temeljni sadržaji odgoja i obrazovanja. Implementiraju se u sustav putem redovite nastave i izvannastavnih aktivnosti. Kultura se promatra kroz tradiciju, a bogatu tradiciju i povijest ima upravo umjetnost pa joj stoga treba posvetiti posebnu pozornost. Proučavanjem kulturnih dostignuća, kulturnom predajom, upoznavanjem vrijednih kulturno-umjetničkih djela i poticanjem stvaralaštva dešava se kulturni transfer: s kulture na pojedinca i s pojedinca na kulturu. Konačan ishod je razvoj kulturnog identiteta pojedinca, ali i škole: pojedinca koji postaje kulturno osviješten, a škola koja zbog svoje specifičnosti postaje prepoznatljiva i uspješna. Time gradi i stvara vlastitu kulturu.

Literatura

- Bazala, V. (1980.). *Pregled povijesti znanosti: razvoj ljudske misli i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bruner, J. S. (2000.). *Kultura obrazovanja*. Zagreb: Educa.
- Cindrić, M. (1992.). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika osnovne škole. *Život i škola*, 41(1), 49-68.
- Eagleton, T. (2002.). *Ideja kulture*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Jelavić, A. i Jergović, T. (2000.). *Djeca traže vrijeme*. Split: Osnovna škola „Gripe“.
- Katunarić, V. (2004.). Od distinkcije prema srodnosti: model nacionalne kulture Gerta Hofstede. *Pedagoška istraživanja*, 1(1), 25-38.
- Martinić, T. (1977.). *Slobodno vrijeme i suvremeno društvo*. Zagreb: Informator.
- Mlinarević, V. i Brust Nemet, M. (2012.). *Izvannastavne aktivnosti u školskom kurikulumu*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Učiteljski fakultet.
- Munjiza, E. (2009.). *Povijest hrvatskog školstva i pedagogije*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski fakultet i Hrvatski pedagoško-književni zbor, ogranak Slavonski Brod.
- Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* (2011). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
- Ogbu, G. J. (1989.). *Pedagoška antropologija*. Zagreb: Školske novine.
- Previšić, V. (1987.). *Izvannastavne aktivnosti i stvaralaštvo*. Zagreb: Školske novine.

- Previšić, V. (2007.). Pedagogija i metodologija kurikuluma. U: V. Previšić (ur.), *Kurikulum: teorije, metodologija, sadržaji, struktura* (str. 15-34). Zagreb: Školska knjiga.
- Previšić, V. (2012.). Razmeđa hrvatske pedagogije 2012. retro(per)spektive. U: N. Hrvatić i A. Klapan (ur.), *Pedagogija i kultura 1* (str. 3-17). Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo.
- Puževski, V. (1988.). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u funkciji suvremenih tokova odgoja i obrazovanja. U: V. Rosić (ur.), *Nastavnik u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima* (str. 17-29). Rijeka: Pedagoški fakultet u Rijeci.
- Spajić-Vrkaš, V., Kukoč, M. i Bašić, S. (2001.). *Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju: interdisciplinarni rječnik*. Zagreb: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO.
- Strugar, V. (2012.). Sadržaji kulture i kurikulum. U: N. Hrvatić i A. Klapan (ur.), *Pedagogija i kultura 1* (str. 380-390). Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo.
- Šoljan, N. N. (2012.). Različite pedagoške kulture – različite pedagogije: Kontrastivni diskurs o globalnim pedagoškim kulturama i pedagogijama u nastojanju. U: N. Hrvatić i A. Klapan (ur.), *Pedagogija i kultura 1* (str. 33-48). Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo.
- Vidulin-Orbanić, S. (2007.). Organizirano provođenje slobodnog vremena u okviru izvannastavnih glazbenih aktivnosti. U: V. Previšić, N. N. Šoljan i N. Hrvatić (ur.), *Pedagogija: prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja 2* (str. 733-743). Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo.
- Vidulin-Orbanić, S. (2009.). Extracurricular musical activities in the primary school system. *Glasbeno-pedagoški zbornik*, 12, 41-55.
- Vidulin-Orbanić, S. (2010.). Mogućnosti i načini aktivnog muziciranja u osnovnoj općeobrazovnoj školi. U: T. Vrandečić (ur.), *Glas i glazbeni instrument u odgoju i obrazovanju* (str. 31-45). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Europski centar za napredna i sustavna istraživanja.
- Vidulin-Orbanić, S. (2013.). *Glazbeno stvaralaštvo: teorijski i praktični prinos izvannastavnim glazbenim aktivnostima*. Pula: Udruga za poticanje izvrsnosti u odgoju i obrazovanju „SEM“.
- Vujičić, L. (2007.). Kultura odgojno-obrazovne ustanove i stručno usavršavanje nastavnika. *Magistra Iadertina*, 2(2), 91-106.
- Zrilić, S. (2012.). Participacija učitelja u kreiranju kulture škole. U: N. Hrvatić i A. Klapan (ur.), *Pedagogija i kultura 1* (str. 451-458). Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo.

The contribution of teaching music in shaping school cultural identity

Abstract

This paper describes the possibility of shaping the cultural identity of the individual and school by implementing musical activities. In addition to studying the term culture, particular attention is paid to the analysis of school culture, today a key factor of positive changes in education. School culture is promoted by subjects that are a part of the artistic field, like music culture/art. Music art is a part of general culture and is a possibility for artistic education and development of children's cultural identity, a direct factor of (co)creation of culture and the possibility for raising the level of school culture. School culture is also affected by cultural and public activity and extracurricular activities have the greatest role in this, enabling a more intensive music engagement, and the final outcomes are definitely a step towards culture: greater aesthetic possibilities of perception and reception of music, encouraging creativity and creation, expressing oneself through culture, creating culture: the culture of an individual and the cultural identity of school.

Key words: music, culture, music extracurricular activities, school, art.